

Franc Temelj

ROMUALDOVA POT

Ko sem izvedel, da bo drugo letošnje pasijonsko romanje potekalo iz Štandreža v Celje, sem se najprej začudil, zakaj ravno Celje. Toda, ko je Janez, ki si je pot tudi zamislil in izpeljal, razložil za kaj gre, se mi je izbira zdela povsem logična. Po do sedaj znanih podatkih naj bi pater Romuald Marušič s krstnim imenom Lovrenc, v Celju opravil noviciat in tako je tudi on pred dobrimi tristotimi leti moral opraviti pot iz rodnega Štandreža v Celje. Kje točno je njega vodila pot, se seveda ne ve, je pa zato Janez naše romanje načrtoval po starih medkrajevnih povezavah, zmerni človeški hoji primernih.

Romanje se je pravzaprav začelo v petek zvečer, ko smo po tleh učilnice v Štandreškem župnišču razprostrli vsak svoje »spalne pripomočke«, ki smo jih ves čas romanja skrbno nosili v nahrbtnikih. Prej je bil en sam luksuz: vožnja s povsem novim avtobusom, obisk maše, pokušanje dobrot, ki so jih člani pasijonske pisarne Matej, Kitka in Alenka pripravili za vse udeležence maše in potem večerja v obliki ogromnih pic, ki jih je v bližnji gostilni za nas naročil župnik Karlo.

Po slabo prespani noči (presiti in trda podlaga) smo se zjutraj po tipično italijanskem zajtrku (pecivo in kava), kljub vsemu zadovoljni poslovili od gostitelja Karla in krenili na pot. Ko smo šli mimo obcestne table, ki je označevala, da zapuščamo Štandrež, sem pomislil, da v bistvu nadaljujemo pot izpred šestih let, ko smo z istim namenom romali iz Loke v Štandrež. Tokrat smo do Bukovice, kjer smo takrat prenočili, ubrali bližnjo pot skozi Vrtojbo, kjer smo imeli prvi postanek, čeprav še niti dobro uhojeni nismo bili. Prijazni domačin, ki je pomagal pri gradnji kanalizacije (bilo je med prvim in drugim krogom županskih volitev in cela Slovenija je bila razkopana), nas je, ko smo povedali kam in s kakšnim namenom gremo, povabil na šilce domačega in nek japonski sadež, ki me niti toliko ni zanimal, da bi si zapomnil njegovo ime. Iz Bukovice smo odšli proti Renčam, kjer smo naleteli na večje število pohodnikov sredi glavnega trga. Prepričani so bili, da se jim bomo pridružili, kajti tisti dan je bil organiziran pohod po Gregorčičevi poti, katere del smo prehodili tudi mi. Ker je pot krožna, smo jo mi na Gradišču nad Prvačino zapustili in se po cesti spustili do Dornberka in nadaljevali proti Braniku. Spotoma smo ljudi, ki smo jih srečevali, povabili na pasijon, kar naj bi bilo tudi del poslanstva našega romanja. Osnovni namen je bil ljudi vabiti osebno »od ust do ust« kakor v Romualdovih ča-

sih, obenem pa smo se malo prilagodili tudi današnjemu času in smo poleg ustnega vabila delili tudi lične zgibanke. Nekateri so jih z veseljem vzeli, veliko jih je pa tudi zavrnilo, kajti Menart je že pred petdesetimi leti, ko z današnjega vidika pri nas reklame praktično sploh ni bilo, napisal: »Svet je sit reklame in še resnici več ne verjame.« Matevž je ob vabljenju rad še malo poklepetal in preden smo se navadili na to, ga je Janez opomnil, da ga moramo čakati. »Saj veš, beseda da besedo...« in navsezadnje je imel prav, saj pasijonsko romanje ni maratonski tek. Tudi telefonskih pogovorov je imel v tem delu poti Matevž nenormalno veliko, za kar smo mu bili čez čas vsi hvaležni. Na enem od križišč nas je namreč čakala njegova romarska prijateljica Silva iz okolice Ajdovščine s svojim avtomobilom in nas pogostila z ocvrtimi piščančjimi bedri, klobasami, domačim kruhom in vinom.

V Braniku smo obiskali klet, katere lastnik je naročil Janezu, ko je pred tem spraševal za bližnjico, da se moramo oglasiti, ko bomo romali. Tudi župnik nas ni pustil kar tako iti mimo župnišča. Tako nam blažji vzpon ni delal nobenih težav in že smo prispeli v Brje, kjer smo imeli edini »načrtovani« obrok tistega dne. Kljub temu, da so nas na poti dobro stregli, nam je okusna enolončnica dobro dela, kar pa ne morem trditi za ravnino, ki se je po rahlem spustu, kar malo preveč vlekla proti Vipavskemu Križu, ki je bil cilj tistega dne. Ker nismo točno vedeli, kdaj bo maša, smo jo zamudili, pa še v Lurški votlini je bila, ki ni ravno blizu vasi. Tako sta nam povedala prva domačina, ki smo ju zmotili pri delu, takoj, ko smo prišli v vas. Bila sta brata, ki sta v zidu (del nekdanjega poslopja, ki danes služi kot del obzidja v južnem vhodu v vas) odstranjevala kamenje, s katerim so bila zazidana nekdanja vrata. Eden od njiju je bil lastnik omenjenega zidu in lepo urejene stanovanjske hiše poleg, ki jo je predelal iz nekdanjega gospodarskega poslopja. Dobili so namreč evropska sredstva, s katerimi bodo tlakovali sedaj precej zanemarjeno pot. Če bi ga vsi posnemali, bi bil Vipavski Križ res pravi biser. Komaj je stekel pogovor, že je drugi brat odšel nekaj korakov stran na njegov dom in prinesel poln vrč in kozarce. »Lahko bi tu cvetel turizem, toda kaj, ko še gostilne nimamo«, je potarnal. Turizma res ni, zato pa je bil v vasi blaženi mir. Nekdo je rekel, da je samostan, kjer smo prespali, še zaprt, zato smo nekateri posedli po klopeh na trgu pred njim, nekateri so odšli po vasi, dokler nismo počasi vsi skupaj sledili Janezu, ki je v štiristo let stari kleti, katere lastnik je sicer mesar, poskušal sadove njegovega dela. Vso pot tega dne smo namreč prehodili po pokrajini z vinorodno vegetacijo in temu primerna je bila tudi dobronamerna postrežba na poti, ki smo jo resnici na ljubo z veseljem sprejeli. Edina žrtev je bil Milan, ki že od petega leta starosti ni pokusil alkohola, toda to svojo »usodo« je vdano prenašal. Čez čas nam je gostitelj povedal (najbrž ne brez razloga), da je samostan ves čas odprt, samo na pravi zvonec je potrebno pozvoniti. Sprejel nas je brat Marjan, doma iz Škofje Loke, ki s svojim mirom, tihoto in darežljivostjo v popolnosti opravlja svoje poslanstvo. Preden sem zaspal, sem premišljeval, kaj je za

domačine, ki še vztrajajo v vasi, pravzaprav bolje: tako kot je sedaj, ko imajo blažen mir in k njim zaidejo le posamezniki, zato si morajo zaslužek iskati drugje, ali služiti pred domačo hišo med množico nepoznanih tujih ljudi.

Z Vipavskega Križa smo se za nekaj časa spustili v megleno morje, ki pa se je že posušilo, preden smo prispeli v Ajdovščino in do Šturij, kjer smo se v tamkajšnji cerkvi udeležili nedeljske maše. Po maši so nas, kakor tudi ostale obiskovalce, zopet pogostili člani pasijonske pisarne. Po bližnjicah, ki jih je nekatere Janez že poznal, nekatere pa so nam jih prijazni domačini pokazali sproti, smo še malo pred koncem maše v tamkajšnji cerkvi prispeli v Vrhpolje, da je Janez lahko zbranim vernikom, tako kakor pri vsaki maši, ki smo ji prisostvovali, razložil pomen našega romanja in jih povabil na ogled pasijona. Po maši nam je tamkajšnji župnik razkazal njihovo cerkev, ki jo krasí največji mozaik v Sloveniji, delo patra Marka Rupnika. Obenem nas je popeljal še do stare cerkve sredi vaškega jedra, ki pa žal propada, »ker je spomeniško zaščiten«, kot je rekel. Preden smo se podali naprej, se je zopet izkazala z domačimi dobrotami Elvira, Matevževa prijateljica. Na koncu nas je pa še po prijetni poti vodila prav do prevala nad vasjo Sanabor, da smo se izognili glavni asfaltni cesti. Na vrhu smo se od nje poslovili, obenem pa tudi od vinorodnih krajev, kajti pot nas je vodila naprej po globoki dolini Bele proti Podkraju. Sredi doline smo se ustavili v istoimenski vasi, ki premore le nekaj sicer lično urejenih hiš. Pred eno od njih je sedela starejša ženska. Ko smo jo povabili na pasijon, je rekla: »A vi ste tisti? Sem poslušala po radiu. Kaj boste spili, kavo ali sok?« Spili smo oboje, kajti nismo je mogli prepričati, da bi bilo dovolj samo eno. Prav prijalo je že malo počitka, predvsem pa nam je marsikaj povedala o kraju, v katerem živi že celo življenje. »Tukaj so štiri domačije in pri vseh gospodarijo mladi ljudje. Ne veste, kako sem vesela, ko se tako dobro razumejo med sabo in se ni bati, da bi se tukaj življenje ustavilo«. Tudi nam je prijetno delo, saj dandanašnji kaj takega težko še slišiš. Prijetno mi je dela tudi žemlja, čeprav sem jo nosil že od doma. Za prvo večerjo in zajtrk smo morali poskrbeti sami. Ko sem doma vprašal Martino, ki me je poslala po kruh, koliko žemelj naj kupim, je rekla: »Ne vem, če je sploh kaj potrebno, saj kolikor jaz poznam Karla, ne bomo lačni«. Prijazni domačini so nam pokazali bližnjico proti Podkraju. Ker je na senožeti steze naenkrat zmanjkalo, so opazili, da nismo čisto prepričani, kam naprej, zato so poslali za nami celo mladeniča, da nas je usmeril na pravo pot. Iz Podkraja smo potem po cesti odšli proti Hrušici, kjer smo v gostilni Stara pošta prenočili. O njej je Valvazor že pred dobrimi tristo leti napisal sledeče: »Druga pošta je v omenjeni Hrušici, in sicer v največji pustinji, ki je v njej malo veselja in nič prijetnejšega od njenega konca. Daleč naokoli ne najdeš hiše razen pošte, ki stoji sredi gozda. Ta gozd sega daleč v Turčijo, kakor je zgoraj popisano. Vsebuje ostudne divjine, kjer te spremljajo neprijetnost, dolgčas, strah, nevarnost in neudobnost...Na tej pošti pa kljub temu popotnike, ki se ustavijo in hočejo jesti, najlepše postrežejo z

Vaja za nočno »predstavo«

Janez ugotavlja, kaj mu pripovedujejo.

Opoldanska molitev

jedačo in s pijačo, da so zadovoljni; da, celo čuditi se morajo, kako je v tako divjem, neobljudenem in neudobnem kraju sploh mogoče najti, s čimer bi se dalo postreči popotnikom«. Tudi danes popotnika znajo dobro postreči, kajti tu smo imeli poleg prenočišča naročeno tudi pravo nedeljsko kosilo. Čeprav je bil že čas večerje, nam je vseeno prijalo. Pred spanjem pa smo si ogledali še priročni muzej, ki prikazuje kakšna je bila rimska utrdba Ad Pirum, na kraju, kjer je sedaj gostilna in podoba pošte v Valvazorjevem času. Nekateri smo preskusili celo rimska oblačila.

Zbudili smo se v megleno jutro in okolica je bila res malo podobna Valvazorjevemu opisu, toda mi smo kljub temu v veselem razpoloženju nadaljevali pot proti Logatcu. Ker je bil ravno semanji dan, smo se pomešali med množico kupcev in si nato v bližnji gostilni privoščili zgodnje kosilo »na žlico«. S tem smo se izognili sodobnim trgovskim centrom, ki jih je tudi v Logatcu vse polno in majhnim lokalom hitre prehrane in tako smo lahko vsaj v mislih podoživljali Romualdov čas. Proti Vrhniki smo nadaljevali po tako imenovani »tankovski cesti«. To je lepa makadamska cesta, speljana po gozdu in jo je v času Jugoslavije uporabljala vojska, danes pa je namenjena predvsem rekreativcem in gozdnim delavcem. Tik preden smo dospeli do vrhniške kasarne, sem na tabli videl napis, da smo hodili v območju, ki je namenjen medvedom in nehote sem se vprašal, kaj bi danes napisal Valvazor, do kje je divjina in kje se začne Turčija. Na Vrhniki ni bilo ne enega ne drugega, ampak sta nas v parku pred osnovno šolo zopet pričakali Kitka in Alenka s stojnico z dobrotami. Imeli smo še dovolj časa do večerne maše, zato smo si privoščili skodelico kave. Po maši so ostali odšli na večerjo v župnišče, kjer so tudi prespali, midva z Martino pa sva s prej omenjenimi članicami iz pasijonske pisarne odšla domov. Martini se je iztekel dopust, jaz pa sem imel obljubljenega mojstra, da dokončava napol začeto delo.

Naslednji dan jih je čakalo Barje. Prečkali so ga po trasi, ki jih je vodila skozi Bevke do Podpeči in nato skozi Črno vas v Ljubljano, kjer so jih v samostanu v Štepanji vasi čakali bratje kapucini. Janez si je pot namreč zamislil tako, da smo na poti obiskali tudi vse kapucinske samostane. Glede na pohvale, ki sem jih potem slišal, mi je bilo resnično žal, da nisem bil z njimi. Tudi doma nisem zdržal več kot en dan, kajti mojster mi je tisti dan odpovedal, ostale tri sem pa jaz.

Ker smo, razen zadnjega dne, na pot krenili ob sedmih in sem bil vezan na javni prevoz, sem se z Janezom dogovoril, da jih počakam v Dolskem. Tako sem ravninski del poti izpustil, kajti iz Dolskega smo krenili v pobočje hribov, ki se dvigajo na levem bregu Save. Tako smo tudi skrenili s trase rimske poti, ki je vodila iz Ogleja v Celje. Prej smo ji do Ljubljane več ali manj sledili. V dolini Bele so nas še celo usmerili iz sedanje ceste na bližnjico po »rimske poti«. Tudi poštna pot med Gorico in Ljubljano, o kateri piše Valvazor, je potekala po isti trasi (Gorica, Sv. Križ, Vrhnika, Ljubljana). Kot že rečeno, smo »obirali« vasi, ki so posejane nad Savo. V Zagorici

smo si ogledali spomenik Juriju Vegi, ki stoji pred njegovo rojstno hišo. Marjan je poiskal celo gospodarja in je rekel, da nam je lahko žal, ker smo prehitro odšli naprej. Začelo se je namreč območje žganjerodne vegetacije in moram priznati, da prepričanje, da so v vinorodnih krajih ljudje bolj veseli in bolj radodarni, ne drži povsem. Po vsej poti smo srečevali dobre ljudi in tudi žganje so ravno tako z veseljem ponudili. Tako je Milan ugotovil, da »beseda da besedo, roka pa kozarec«. Večkrat sem se že peljal skozi Kresnice pod žičnico, ki vozi gramoz v tamkajšnjo tovarno apna, saj je le ta speljana nad glavno zasavsko cesto, tokrat pa nas je pot vodila nad njeno zgornjo postajo. Ker je kamnolom precej višje, gramoz vozijo z dvema tovarnjakoma do mesta, kjer ga stresejo v zalogovnik žičnice, ki je nekaj deset metrov nižje. Prav osupljivo je bilo opazovati, kako gramoz s tovarnjaka zgrmi v globino. Ko smo se približevali Vačam, ki so bile cilj petega dne hoje, smo v daljavi zagledali Sveto goro. »Jutri pa tja gor,« je rekel Janez, čeprav ni mislil povsem resno. »Glavno, da danes še ne bo treba,« smo si rekli in si v Zgornji Slivni privoščili še zadnji počitek in skupinsko fotografiranje pred obeležjem geometrijskega središča Slovenije. V Vačah smo najprej šli k maši, po njej pa nam je župnik pokazal njihovo znamenitost, božji grob, ki privablja obiskovalce od blizu in daleč. Izdelali so ga češki mojstri sredi devetnajstega stoletja in se ga ne bi sramoval niti Swarovski. V bližnji gostilni nas je čakala okusna enolončnica, v župnijskem domu pa gledališka dvorana. Nekateri smo si postlali na odru, nekateri pa v parterju. Predvsem zvočna predstava se je v presledkih odvijala vso noč s tem, da s(m)o bili igralci tako na odru, kot tudi v parterju.

Po zajtrku, ki smo si ga privoščili vsak iz svojega nahrbtnika, nas je markirana pot vodila proti Sveti gori. Čeprav smo jo hoteli obiti, se je Janezova napoved prejšnjega dne uresničila. Odcep, po katerem naj bi sam vrh obšli, smo zgrešili in naenkrat smo se na Valjevo veselje znašli pri župnišču. Tudi ostali se zaradi tega nismo pritoževali, kajti romanje naj ne bi bilo zgolj uživaška hoja, če je povrh vsega še pasijonsko, pa še toliko bolj. Opazovali smo pročelje in okolico župnišča, ki je po svoje »okrašeno«. Tamkajšnji župnik je za to porabil mnogo ustvarjalnih ur in v istem stilu je uredil tudi Marijino kapelo, ki nam jo je posebej pokazal. Nekateri bi to imenovali verski »Dizniland«, drugi kič, meni pa so prišle na misel besede dr. Ivana Sedeja, ki jih je leta 1996 izrekel Mihiu Nagliču v intervjuju za Žirovski občasnik: »Če si okoli 1950 ali 1960 človeka z dobrim okusom oziroma kogarkoli v Ljubljani povprašal, kako mu je všeč hotel Union ali bivša Zadružna banka (rekli so ji »indijanski konzulat«), delo arhitekta Ivana Vurnika, so vsi po vrsti odgovarjali: 'Uh, kakšen kič, ta grozljiva secesija!' Danes secesijske oblike, posebno, če so iz tako dobrih rok kot so bile Vurnikove, pomenijo enega od vrhuncev arhitekture, sodijo med najlepše palače v Ljubljani. V onih letih pa se ne bi nihče pritoževal, če bi katero podrli in namesto nje postavili stolpnico.«

»Še zvonove bom vklopil, da boste slišali njihov glas«, je rekel župnik in že smo se, ob mogočnem zvonjenju, spustili na drugo stran gore po strmi stezi navzdol.

Toda kmalu smo prišli zopet na cesto in hoja je postala prav prijetna. Slišal sem, da Janez nekaj pripoveduje, vendar sem postal pozoren šele potem, ko sem slišal, da je rekel: »Smučidol«. Najprej sem pomislil na žganje, toda, ker ga tisti dan niti on niti jaz nisva še niti za potrebo, mi je potem le razložil, da se spuščamo po dolini s tem imenom, čeprav je bil še pred pol stoletja to ime zaselka in tudi domačini mu niso vedeli povedati, zakaj tako nenavadno ime za kraj. Če nič drugega, na taki poti spoznaš, koliko zaselkov dolin in odmaknjenih domačiji je raztresenih po naši domovini, o katerih se ti prej še sanjalo ni. Bile so nam pa poznane Izlake, ki so nas pričakale, ko smo iz ene doline prišli v drugo. V prijetnem bifeju smo si privoščili opoldansko malico, preden smo se povzpeli na pobočje Čemšeniške planine in nadaljevali proti Vrhem, kjer nas je čakala enolončnica in prenočišče s kopalnico. Zopet smo hodili od vasi do vasi in zopet se mi je odpiral nov svet. Pot se je tudi vseskozi dvigala, saj so Vrhne najvišja točka naše poti. Čeprav leži koča, v kateri smo prespali, nekaj pod devetstotimi metri, nas je pričakala v megli in vetru. Zato nas ni okolica nič kaj zanimala, rajši smo zavzeli njeno notranjost.

Po razkošnem zajtrku smo stopili v deževno temno jutro. Ker je bilo prvotno mišljeno, da bomo spali v Mariji Reki, do katere smo imeli še dve uri hoje, smo na pot krenili malo prej kot po navadi. Ker smo hodili po cesti in povrhu vsega še navzdol, hoja ni bila naporna. Tudi vremenska napoved je bila obetavna tako, da smo si bili enotni, da nam je glede na letošnje razmere, vreme bilo zelo naklonjeno. Zopet so se pred nami odpirale meni čisto neznane grape in po njihovih pobočjih raztresene posamezne kmetije in vse bolj sem prepričan, da bo gozd, kljub vsem naravnim katastrofam, ki se nam zadnje čase dogajajo, zadnje, kar bo izginilo iz obličja Slovenije. Kar se Marije Reke tiče moram priznati, da sem prej slišal samo za Dom pod Reško planino, ki so ga preboldski planinci pred desetletji preuredili iz opuščene osnovne šole. Je skrbno urejen, kakor tudi cerkev svete Marije, ki nam jo je razkazal prijazen domačin. Naprej smo sledili markirani poti, po kateri poteka tudi vsakoletni organizirani pohod iz Prebolda do Marije Reke. Po dveh postankih pri prijaznih in radodarnih domačinah smo tako prišli v »ciljno ravnino«, ki se je začela v Preboldu. Ker nas je lovil čas, smo se odpovedali celo pokušnji oslovskih salam in osličinega mleka in si raje v eni od preboldskih restavracij privoščili opoldansko malico in nadaljevali potem skozi vasi na obrobju Savinjske doline. Malo pred Celjem smo prečkali Savinjo in po sprehajalni stezi, ki je speljana ob njenem levem bregu, prišli do mesta. Kmalu po vstopu v mesto so nas pričakali predstavniki skavtov in nam najprej razkazali njihovo stolno cerkev, ki je posvečena sv. Danijelu, nato pa smo družno odšli na Glavni trg, kjer je bila postavljena stojnica pasijonske pisarne. Tam se nam je pridružil tudi pater iz kapucinskega samostana v Celju, nam vsem dobro znan dr. Metod Benedik, ki je dolgo časa prebil v kapucinskem samostanu v Škofji Loki. Je velik poznavalec Škofjeloškega pasijona, saj je doktorsko disertacijo zagovarjal prav

na temo pasijona in bil vseskozi aktiven pri njegovih zadnjih uprizoritvah. Sprejel nas je tudi celjski škof dr. Stanislav Lipovšek in tako kakor vsem duhovnikom, ki so nas gostili na poti, smo tudi njima izročili posebno vabilo za ogled pasijona. Po kratkem druženju smo nato odšli še do kapucinskega samostana, kjer smo se udeležili maše, ki jo je daroval škof in po njej v prijateljskem klepetu z domačini počakali na avtobus, ki nas je odpeljal nazaj v Škofjo Loko, kjer smo se na Placu predstavili še na misijonski prireditvi Misijon ima talent.

Pot, ki smo jo prehodili, sta kot Romualdovo pot poimenovali Danica Zavrl Žlebir in Klavdija Škrbo Karabegović v svojih člankih. Ker se mi je zdelo poimenovanje smiselno in domiselno, sem ga uporabil tudi sam. Obenem pa se mi poraja vprašanje, ali bi bilo smiselno vso stvar spraviti v neke okvirje. S pasijonskimi romanji je začelo Prosvetno društvo Sotočje pred uprizoritvijo pasijona pred šestimi leti. Takrat s(m)o romali najprej v Štandrež in potem na sedeže vseh slovenskih škofij. Letos smo romali v Ribnico na ogled njihovega pasijona in na zgoraj opisanega, v načrtu pa je še del iz Celja v Škofjo Loko. Da ne bi vselej razmišljali, kam in kdaj, bi po mojem veljalo razmisliti, ali ne bi začrtali zgolj eno pot, ki bi jo poimenovali Romualdovo in bi jo lahko prehodili tudi v več delih. To ne bi bila zopet ena izmed mnogih pohodniških poti, ki jih večina postane v zelo kratkem času zgolj sama sebi namen, ampak pot, ki bi jo v določenih časovnih okvirih prehodili pasijonski romarji. Kje naj poteka, v kakšnih časovnih intervalih, v kolikšnem številu itd., bi se bilo seveda potrebno točno dogovoriti (ena od smiselnih variant se mi zdi prav pot iz Štandreža v Celje in iz Celja v Škofjo Loko). Cilj naj bi bil, da bi Romualdova pot postala sodoben dodatek škofjeloški pasijonski tradiciji in kot taka na poseben način vabila na njegovo vsakokratno uprizoritev.

Zbrana družina
na cilju v centru
Celja